

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

יד יצחק בן צבי

ויחי

פרשה ארץ ישראלית

קבורה בארץ ישראל - מעשה אבות סימן למייסדים

מאת: טליה זיסקין

אלפים ליוו אותו בדרכו האחרונה: בני משפחתו, נציגי המדינה ואישי ציבור הגיעו לטקס ההלוויה כדי לחלוק לו כבוד אחרון. למרגלות הקבר הונחו 92 שקיקי עפר שהובאו מ-46 המושבות שהוקמו בתמיכתו.

חשיבותו הלאומית של רוטשילד בוטאה בין השאר בהשוואתו לבנימין זאב הרצל בהתייחס למקומות הקבורה המיוחדים שהוקמו עבור שניהם. בנימין-אדמונד רוטשילד, מי שהציל את מפעל בניין-הארץ מתמוטה בעודו באיבו, הראשון למקימי היישוב החדש ומרחיבו, מי יודע אם בלעדיו היינו מגיעים למה שהגענו... אל מול הר-הרצל - גבעת הנדיב (יצחק גרינבוים, על המשמר (6.4.54), עמ' 2).

בעת מימוש צוואתם של הרצל ורוטשילד, שני אישי חזון ומעש אלה, בארץ ישראל, הדהדה ברקע צוואתו של יוסף להעלאת עצמותיו לארץ. בהעלאת עצמות הרצל באב התש"ט אמר דוד בן גוריון "רק שני אישים בתולדות ישראל - בני יעקב שניהם - זכו לכך שעמם המשוחרר העלה עצמותיהם ארצה. רוח של כשלושת אלפים ושלוש מאות שנה עומד ביניהם, מאז יציאת מצרים כשהעלו עצמות יוסף בן יעקב ועד היום הזה" (מתוך מנשר ממשלת ישראל לרגל העלאת עצמות הרצל לירושלים. דברי ראש הממשלה דוד בן גוריון, כ"א באב התש"ט). כמה שנים לאחר מכן ציין הרב יצחק הרצוג אף הוא עניין זה והדגיש את הדמיון ליוסף בראייתו החזונית של הברון רוטשילד. כיוסף בשעתו הובא ארונו של הנדיב הידוע לא רק לארץ הקודש, כי גם למדינת ישראל, בהתאם לצוואתו רבת ההשראה. כה צווה יוסף את ישראל לאמר: "פקד יפקד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה". פקד אלקים את עמו וזיכנו להגשמת שאיפתו ההיסטורית של הברון בנימין ב"ר יעקב זצ"ל - מדינת ישראל, והנה הועלו ארצה עצמותיו ועצמות רעייתו חביבת האומה... (שערים (9.4.1954), עמ' 7).

בעת פטירתו של יעקב במצרים הוא מצווה את בניו קברו אתי אל-אבותי אל-המערה אשר בשדה עפרון החתי... שפה קברו את-אברהם ואת שרה אשתו, שפה קברו את-יצחק ואת רבקה אשתו; ושפה קברתי את-לאה (בראשית מט, כט-לא). יעקב מבקש לחזור למולדתו ולהיקבר עם אבותיו ועם אשתו. בתום ימי חניטתו וימי האבל עליו כמקובל במצרים, יצאו בניו של יעקב לארץ כנען למלא את מבוקשו וישארו אתו בניו ארצה כנען, ויקברו אתו במערת שדה המכפלה (בראשית ג, יג).

למרות תפקידו הרם במצרים, מבקש יוסף אף הוא להיקבר בארץ ישראל ומשביע את אחיו שיעלו את עצמותיו ממצרים ויאמרו יוסף אל-אחיו, אנכי מת; וא-להים פקד יפקד אתכם, והעלה אתכם מן-הארץ הזאת אל-הארץ, אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב. וישבע יוסף את-בני ישראל לאמר: פקד יפקד א-להים אתכם, והעלתם את-עצמותי מזה (בראשית ג, כד-כה). בשונה מיעקב, מבקש יוסף להישאר במצרים כל עוד בני ישראל שם, ושעצמותיו יועלו לארץ ישראל ביציאתם של בני ישראל ממצרים.

בדומה לעבר, גם בעת החדשה ציוו לפני מותם כמה אישים ציוניים להעלות את עצמותיהם לקבורה בארץ. אף שלא נולדו בארץ ישראל, ביקשו להיקבר בארץ מולדת עמם שלמענה פעלו במשך חייהם. הברון בנימין אדמונד דה רוטשילד, 'הנדיב הידוע' שפעל רבות למען מושבות העלייה הראשונה, ביקש אף הוא בצוואתו להיקבר בארץ ישראל ובמדינת ישראל, שהאמין בתקומתה. הברון נפטר בחורף התרצ"ה (1934) ונקבר בפאריז. כמה חודשים לאחר פטירתו החלו בני משפחתו בפעילות למען מימוש רצונו של הברון, כמו אצל יעקב אבינו בשעתו. המקום שנבחר לאחוזת הקבר היה ב'אום אל-עלק', דרומית לזיכרון יעקב, מקום גבוה שנשקפים ממנו מרחבי השומרון והמושבות, מפעלי הברון. נטען שהברון באחד מסיווריו באזור הזכיר את המקום הזה כמקום שבו הוא רוצה להיקבר. הפרעות בסוף שנות השלושים בארץ, מלחמת העולם השנייה, המתח הלאומי בשנות המאבק להקמת המדינה ומלחמת העצמאות - כל אלו עיכבו את מילוי הצוואה, ורק לאחר קום המדינה התפנו להעלאת עצמותיו.

במלאת עשרים שנה לפטירתו, בב' בניסן התשי"ד (5.4.1954), התקיימה ההלוויה הממלכתית של הברון רוטשילד ואשתו עדה. בגני רמת הנדיב שבחוטם הכרמל הוקמה מערת קבר מאבנים שהובאו מאזורי הארץ השונים: מהכנרת, מהגליל, מהשומרון ומהרי ירושלים.

לעיון נוסף

- בר דורון, אידיאולוגיה ונוף סמלי: קבורתם בשנית של אנשי שם יהודיים באדמת ארץ ישראל 1904-1967, ירושלים, 2015, עמ' 118-108